

การเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี
MANAGEMENT STRENGTHENING OF SANGKHA ADMINISTRATION IN
PATTANI PROVINCE

พระครูสุวรรณสุตาลังการ (โตม จารุวณฺโณ)* พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท** ยุทธนา ปราณีต***

Phrakhru Suwansutalangkan (Toem Charuwanno), Phramaha Sunun Sunundho,
Yuttana Praneet.

Received: February 11, 2019

Revised: March 07, 2019

Accepted: March 23, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและบริบทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี 2) เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ในเขตปกครองจังหวัดปัตตานี จำนวน 300 รูป วิเคราะห์ข้อมูลโดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

* Doctor of Philosophy in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและบริบทในการบริหารการกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี พบว่า **ด้านการปกครอง** ยึดตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมือง มีการนำนโยบายไปใช้ในการปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยผู้ปฏิบัติหน้าที่ปฏิบัติโดยเล็งเห็นความสำคัญกับส่วนรวมเป็นสำคัญ มีปกครองตามลำดับชั้น **ด้านศาสนศึกษา** ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุและสามเณรมีความรู้ความสามารถ ส่งเสริมให้มีการเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี โดยมีการกำหนดให้พระภิกษุที่บวชใหม่จะต้องเรียนข้อวัตรปฏิบัติเบื้องต้นเพื่อให้สามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** ส่งเสริมการสร้างโรงเรียนไว้ภายในวัด มีการตั้งทุนสงเคราะห์และทุนการศึกษา เช่น การมอบทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์ทางการศึกษาแก่ภิกษุ สามเณร และประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ทางการศึกษา **ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** มีการแสดงพระธรรมเทศนาภายในวัด ส่งเสริมให้เยาวชนมีการเรียนรู้คู่คุณธรรม มีการสนับสนุนให้มีการปฏิบัติวิปัสสนาภายในวัด **ด้านสาธารณูปการ** มีการบูรณปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัดให้คงสภาพเดิมเพื่อเป็นเอกลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา **ด้านการสาธารณสงเคราะห์** มีการสงเคราะห์ทั้งทางด้านจิตใจโดยใช้หลักธรรมสงเคราะห์ประชาชน และหากประชาชนประสบภัยพิบัติ คณะสงฆ์ก็คอยให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านสิ่งของและการให้เข้ามาพักพิงในสถานที่ของวัด

2. การใช้หลักธรรมาภิบาลในการเสริมความเข้มแข็งในบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี คณะสงฆ์มีการเชื่อมโยงกิจกรรมของวัดให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมปัจจุบัน โดยบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง คณะสงฆ์มีการใช้กฎระเบียบต่างๆ ในการปกครองอย่างเสมอภาค และยึดคุณธรรมเป็นหลัก 2) ด้านการศาสนศึกษา มีการปฏิบัติโดยยึดหลักความรับผิดชอบเป็นอันดับแรก ยึดหลักคุณธรรมในการจัดการเพื่อให้เกิดความยุติธรรม อาศัยหลักการมีส่วนร่วมจากหลายๆ ฝ่าย 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ยึดหลักคุณธรรมในการสงเคราะห์ ขณะเดียวกันต้องใช้หลักการมีส่วนร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าร่วม 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการยึดหลักความรับผิดชอบและหลักหลักนิติธรรมในการเผยแผ่ กล่าวคือ ผู้เผยแผ่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำที่ได้นำลงไป และอยู่ในกฎระเบียบของคณะสงฆ์ 5) ด้านการสาธารณูปการ ต้องยึดหลักความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้กระทำลงไป เน้นความคุ้มค่าต้องงบประมาณที่ได้ลงทุนไป และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ยึดหลักคุณธรรม และต้องทำด้วยความโปร่งใส และความคุ้มค่า โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

3.แนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี

1) ด้านการปกครอง ต้องให้ความสำคัญต่อการกำกับดูแลและบริหารจัดการให้เป็นไปตามกฎระเบียบและข้อบังคับที่มีกำหนดไว้ ปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์โดยเน้นการกระจายอำนาจ มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน 2) ด้านการศาสนศึกษา ควรมีการจัดการศึกษาให้พระสงฆ์สามเณรและคฤหัสถ์ในวัดอย่างทั่วถึง ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรม บาลีแก่พระภิกษุสามเณร มีการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอนปริยัติธรรม เปรียญธรรมและครูพระสอนศีลธรรมเพื่อให้มีขวัญกำลังใจในการทำงาน จัดอบรมเสริมความรู้ให้แก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านการเผยแผ่ มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน คัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถเพื่อมาปฏิบัติหน้าที่ จัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านความรู้และทักษะแก่ผู้ที่ออกไปเผยแผ่ จัดหางบประมาณและสถานที่เพื่อใช้ในการเผยแผ่ 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรมีการประชุมเพื่อวางแผนและกำหนดแนวทางในการจัดหางบประมาณและจัดตั้งทุนสงเคราะห์ 5) ด้านสาธารณูปการ ควรจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อวางแผนจัดหาทุนและบริหารงบประมาณให้เหมาะสมและคุ้มค่าที่สุด 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้ ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ ผู้ด้อยโอกาส นอกจากนี้ควรมีการทำกิจกรรมร่วมกันกับหน่วยงานราชการและองค์กรอื่นๆ เช่น การจัดทำโครงการฝึกอบรมอาชีพ การดูแลด้านสาธารณสุข เป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ

คำสำคัญ: การส่งเสริมความเข้มแข็ง, การบริหารกิจการคณะสงฆ์

ABSTRACT

This study aims to: 1) study and analyze current conditions and contexts in the administration of monastic affairs in Pattani Province 2) to analyze good governance principles in strengthening the administration of monastic affairs in the province Pattani 3) to present guidelines for strengthening the administration of monastic affairs in Pattani Province using the method of research methodology Consisting of qualitative research By collecting data from in-depth interviews, key informants, number of 22 images / persons and specific group discussions of 12 experts and quantitative research by collecting data from a sample of 300 monks in the Pattani Province Administrative Region. Data were analyzed by descriptive statistics and inferential statistics.

The research found that

1. Current conditions and context in the administration of Buddhist monks in Pattani province have found that the administration based on the discipline Sangha Association rules Sangha Act And country law. The policy is applied in practice seriously. By the practitioner performing the task by recognizing the importance of the public Has a hierarchy Religious education Promote education management so that monks and novices have the knowledge and ability Encourage the learning of both Buddhist and Pali Buddhist Scriptures. With the new monk ordained to study the basic practice in order to be able to apply the principles to practice correctly Welfare education Promote the construction of schools within the temple There are allowance and scholarships such as scholarships. Provide educational equipment to monks, novices and people who lack educational funds for propagating Buddhism. There is a sermon showing in the temple. Encourage youth to have moral learning There is support for meditation practice within the temple. Facilities There is a restoration and development of the temple to maintain its original status as a Buddhist identity. For public welfare There are both psychological support by using public welfare principles. And if people suffer from disaster The monks were also there to help, both in terms of things and for staying in the temple's place.

2. The use of good governance principles in strengthening the administration of clergy in Pattani Province The Sangha has linked the activities of the temple in accordance with the current environment. By integrating in accordance with the principles of good governance, including 1) administration The clergy have used various rules. In equal governance And adhering to morality as a principle. 2) Religious education There are practices based on responsibility first. Adhere to the moral principles of management to achieve justice Relying on the principle of participation from many parties 3) welfare education Adhere to moral principles in the relief At the same time, the principle of participation To allow Buddhists to participate in 4) the propagation of Buddhism There is a sense of

responsibility and after the rule of propagation, that the missionaries are responsible for the actions that have been done. And in the rules of the clergy Must adhere to the principle of responsibility for what has been done Focus on the value of the investment budget and 9) public welfare Adhere to moral principles And must be done with transparency And value By adhering to the principle of participation from all parties

3. Guidelines for strengthening the administration of monastic affairs in Pattani province 1) Government administration Must pay attention to the supervision and management in accordance with the rules and regulations that are set forth Improve the administrative structure of the Sangha by focusing on decentralization There is a clear policy setting. 2) Religious education There should be a thorough education for the novice monks and the householder in the temple thoroughly. Encourage the teaching of the Dharma Pali to monks and novices Honoring the teachers of Buddhist Scriptures Divine theology and teachers teaching morality in order to have morale of work Organizing training for knowledge enhancement for personnel continuously. 3) Propagation Have a clear policy Selecting qualified people to perform their duties Organize training to increase knowledge and skills for those who go out to propagate. Providing budget and location for use in propagation 4) Education welfare There should be a meeting to plan and formulate guidelines for the provision of budget and the establishment of a welfare fund. Should set up a committee to plan, procure funds and manage budgets appropriately and cost-effectively Participate in helping the poor people Disaster victims and disadvantaged people should have activities with government agencies and other organizations such as the preparation of vocational training programs. Public health care Is a leader in community development together with various agencies.

Keywords: Management Strengthening, Sangkha Administration.

1. บทนำ

การปกครองของคณะสงฆ์ไทย มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้สภาพสังคมเปลี่ยนไป ซึ่งมีผลกระทบต่อค่านิยมและความเชื่อถือของประชาชน ประเพณี วัฒนธรรมและศาสนา จึงทำให้มหาเถรสมาคมมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบของการบริหารคณะสงฆ์ให้เข้ากับสถานการณ์ (Boonton Dockthaisong, 2017) การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดปัตตานีมีปัญหาอุปสรรคมากมายอันเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ ทั้งจากความไม่สงบภายในพื้นที่ ความแตกต่างในเรื่องของการนับถือศาสนา การขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการ นอกจากนี้ยังขาดผู้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ในส่วนของการศาสนศึกษา ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการ รวมทั้งขาดแคลนบุคลากรในการทำงาน ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ทำให้ไม่สามารถออกไปเผยแพร่ภายนอกวัดได้ ทั้งยังขาดการสนับสนุนงบประมาณจากคณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านสาธารณูปการขาดผู้มีความรู้ความสามารถในภาวะเทียบที่เกี่ยวข้อต่าง ๆ ขาดผู้รู้ในการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เพื่อให้คงสภาพเดิมไว้ ส่วนด้านสาธารณสงเคราะห์ ถึงแม้จะมีการจัดทำอยู่เป็นประจำ แต่ก็ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการ

จากปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงจำเป็นต้องหาแนวทางในการเสริมความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยการนำหลักธรรมาภิบาล ซึ่งถือเป็นแนวคิดในการบริหารจัดการองค์กรที่ดี การนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้นเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการพัฒนาเพื่อให้เกิดความมั่นคง รุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาต่อไป ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันและบริบทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี เพื่อวิเคราะห์ หลักธรรมาภิบาลที่ใช้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี และนำเสนอแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ใหม่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เกิดความเข้มแข็งและพระพุทธศาสนามีความมั่นคงสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและบริบทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี

2.2 เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลที่ใช้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี

2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก เสริมด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ในเขตปกครองจังหวัดปัตตานี

3.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดปัตตานี จำนวน 7 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 300 รูป ส่วนกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดปัตตานี จำนวน 300 รูป

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย พระสังฆาธิการ ไวยาวัจกร และข้าราชการ จำนวนทั้งสิ้น 22 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ประกอบด้วย พระสังฆาธิการ นักวิชาการศาสนา ข้าราชการทหาร ตำรวจ จำนวนทั้งสิ้น 11 รูป/คน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทำการทดสอบหาค่าความตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (Index of item-Objective Congruent : IOC) และนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try-out) กับพระสงฆ์ในจังหวัดพัทลุง จำนวน 30 รูป เพื่อหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1990)

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก และผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะจากนั้นทำการนัดวันเวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์และจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ และดำเนินการจนครบตามที่กำหนด ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงเจ้าคณะจังหวัดปัตตานี เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี และดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บกลับด้วยตนเอง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ จากนั้นนำมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปของความเรียง สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอข้อมูลในรูปของความเรียง

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมการวิจัยทางสังคมศาสตร์และเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมกับข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 สภาพปัจจุบันและบริบทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี พบว่า **1) ด้านการปกครอง** คณะสงฆ์ยึดหลักการปกครองตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบ ระเบียบที่เกี่ยวข้องต่างๆ และกฎหมายบ้านเมือง มีความยึดหยุ่นในการปกครองโดยการใช้พระคุณมากกว่าพระเดช มีการนำ

นโยบายไปใช้ในการปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยผู้ปฏิบัติหน้าที่ปฏิบัติโดยเล็งเห็นความสำคัญกับส่วนรวม เป็นสำคัญ มีปกครองตามลำดับชั้น มีการแบ่งงานกันทำ มีการประชุมเพื่อขับเคลื่อนภารกิจของ คณะสงฆ์รวมทั้งมอบหมายให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงาน **2) ด้านศาสนศึกษา** คณะสงฆ์ส่งเสริมในเรื่องของการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุและสามเณรมีความรู้ความสามารถ ส่งเสริมให้มีการเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี โดยมีการกำหนดให้พระภิกษุที่บวช ใหม่จะต้องเรียนข้อวัตรปฏิบัติเบื้องต้นเพื่อให้สามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง **3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์** คณะสงฆ์มีการส่งเสริมการสร้างโรงเรียนไว้ภายในวัด เพื่อให้โรงเรียน ได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับทางวัด และจัดให้มีการเรียนพระพุทธานุศาสตร์แก่นักเรียนรวมถึงการจัด ให้มีการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ และสนับสนุนให้พุทธศาสนิกชนได้เข้ามาเรียนรู้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการตั้งทุนสงเคราะห์และทุนการศึกษา เช่น การมอบทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์ทางการศึกษาแก่ภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด และประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ทาง การศึกษา **4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** มีการแสดงพระธรรมเทศนาภายในวัด ส่งเสริมให้ เยาวชนมีการเรียนรู้คุณธรรมเพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเผยแผ่ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ มีการสนับสนุนให้ใช้ศาสนสถานภายในวัดให้เป็นสถานที่ปฏิบัติวิปัสสนาได้ ปัญหาอุปสรรคคือ ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการสนับสนุนงบประมาณและปัญหาความ ไม่สงบในพื้นที่ **5) ด้านสาธารณูปการ** คณะสงฆ์เน้นให้มีการจัด บริเวณวัดให้สะอาด มีการปลูก ต้นไม้ให้มากขึ้น เพื่อสร้างความร่มรื่นสำหรับให้ประชาชนทั่วไปได้ใช้ร่มเงาในการพักผ่อน แต่บางวัด มีการสร้างสถานที่จอดรถไว้รองรับการท่องเที่ยว พร้อมจัดทำป้ายบอกความสำคัญของอาคาร สถานที่ภายในวัด การสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ภายในวัดให้รักษาสภาพแวดล้อมให้คงเดิมไว้ เพื่อ เป็นเอกลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ปัญหาอุปสรรคที่พบส่วนใหญ่เกิดจากพระสังฆาธิการขาด ความรู้ความเข้าใจ ขาดการวางแผน ขาดการจัดทีมงานทั้งพระสงฆ์และฆราวาส ขาดผู้ให้การ สนับสนุนวิธีการจัดการที่เหมาะสม **6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์** คณะสงฆ์มีการสงเคราะห์กัน เป็นประจำ พระสังฆาธิการและคณะสงฆ์จะช่วยเหลือและส่งเสริมเท่าที่กำลังความสามารถจะทำได้ โดยจัดทำกันตามศักยภาพของตนเอง มีการร่วมกับคณะสงฆ์บ้าง จัดทำส่วนตัวกันบ้าง และร่วมกับ พุทธศาสนิกชนบ้าง มีการดำเนินการจัดทำโครงการต่างๆ โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน ภาครัฐและเอกชนเพื่อช่วยเหลือประชาชนด้านต่างๆ เช่น โครงการฌาปนกิจสงเคราะห์ช่วยเหลือ เมื่อมีคนเสียชีวิต การจัดอบรมการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ในชุมชน เรื่องของการดูแลสุขภาพ เป็นต้น และหากประชาชนประสบภัยพิบัติ คณะสงฆ์ก็คอยให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านสิ่งของและ การให้เข้ามาพักพิงในสถานที่ของวัด รวมทั้งมีการระดมทุนเพื่อให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัย

4.2 การใช้หลักธรรมาภิบาลในการเสริมความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี คณะสงฆ์มีการเชื่อมโยงกิจกรรมของวัดให้สอดคล้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมปัจจุบัน โดยบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ทั้ง 6 หลัก ได้แก่ 1) **ด้านการปกครองตามหลักธรรมาภิบาล** คณะสงฆ์มีการปกครองโดยใช้หลักนิติธรรม กล่าวคือ มีการใช้กฎระเบียบต่างๆ ในการปกครองผู้ใต้ปกครองได้อย่างเสมอภาค และยึดคุณธรรมเป็นหลัก นอกจากนี้ยังยึดหลักความรับผิดชอบและหลักการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ จึงทำให้งานคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย 2) **ด้านการศาสนศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล** มีการปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเป็นอันดับแรก นอกจากนี้ยังต้องยึดหลักคุณธรรมในการจัดการเพื่อให้เกิดความยุติธรรม ซึ่งต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมจากหลายๆ ฝ่าย รวมทั้งต้องยึดหลักความคุ้มค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ 3) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักธรรมาภิบาล** ต้องมีการยึดหลักคุณธรรมในการสงเคราะห์ ขณะเดียวกันต้องใช้หลักการมีส่วนร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าร่วมกิจกรรม และหลักความคุ้มค่าทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงหลักนิติธรรม ซึ่งหมายถึงกฎระเบียบและข้อบังคับของมหาเถรสมาคมด้วย และจะต้องกระทำด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ 4) **ด้านการเผยแพร่ตามหลักธรรมาภิบาล** มีการยึดหลักความรับผิดชอบต่อและหลังหลักนิติธรรมในการเผยแพร่ กล่าวคือ ผู้เผยแพร่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำที่ทำได้ทำลงไป และอยู่ในกฎระเบียบของคณะสงฆ์ ต้องยึดหลักคุณธรรม เพราะผู้ฟังเป็นผู้ที่มีลักษณะไม่เหมือนกัน และยึดหลักการมีส่วนร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม 5) **ด้านสาธารณูปการตามหลักธรรมาภิบาล** ต้องยึดหลักความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้กระทำลงไป เน้นความคุ้มค่าต่องบประมาณที่ได้ลงทุนไป นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงหลักความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และต้องมีการคำนึงถึงกฎระเบียบของ คณะสงฆ์และกฎหมายของรัฐ รวมถึงหลักการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อช่วยในการวางแผน ตัดสินใจและควบคุมดูแลเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และ 6) **ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ตามหลักธรรมาภิบาล** อันดับแรกต้องนึกถึงหลักคุณธรรม เพราะการสงเคราะห์นั้นจะต้องทำไปโดยบริสุทธิ์ใจ มีความกรุณาต่อผู้เดือดร้อน จากนั้นต้องคำนึงถึงหลักความรับผิดชอบต่อและหลักนิติธรรม เพราะสิ่งที่ทำไปเหมาะสม ถูกต้องตามกฎระเบียบต่างๆ หรือไม่ และต้องทำด้วยความโปร่งใส และความคุ้มค่า โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

4.3 แนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี คือ 1) **ด้านการปกครอง** ต้องให้ความสำคัญต่อการกำกับดูแลและบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามกฎระเบียบและข้อบังคับที่มีกำหนดไว้ ปรับปรุงโครงสร้างการปกครองโดย

เน้นการกระจายอำนาจ มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน มีการแบ่งงานกันทำโดยคัดเลือกคนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ **2) ด้านการศาสนศึกษา** ควรมีการจัดตั้งสำนักเรียนและจัดการศึกษาให้แก่พระสงฆ์สามเณรและคฤหัสถ์ในวัดอย่างทั่วถึง ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักรธรรม บาลีแก่พระภิกษุสามเณร มีการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอนปริยัติธรรม เปรียญธรรม และครูพระสอนศีลธรรมเพื่อให้มีขวัญกำลังใจในการทำงาน โดยการให้มีตำแหน่งในคณะสงฆ์หรือค่าตอบแทน จัดอบรมเสริมความรู้ให้แก่บุคลากร มีการจัดให้มีครูพระเข้าไปช่วยสอนศีลธรรมในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และจัดสถานที่ของวัดเพื่อเป็นที่สำหรับเป็นการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน **3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์** ควรมีการประชุมเพื่อวางแผนและกำหนดแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน ทั้งในส่วนของการจัดตั้งทุนสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรหรือนักเรียนผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส จัดหางบประมาณสนับสนุนการจัดสร้างอาคารในสถานศึกษา การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก **4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน คัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถเพื่อมาปฏิบัติหน้าที่ จัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านความรู้และทักษะแก่ผู้ที่ออกไปเผยแผ่ จัดหางบประมาณและสถานที่เพื่อใช้ในการเผยแผ่ ส่งเสริมให้พระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่ออกไปเผยแผ่ตามสถานที่ต่างๆ เช่น สถานศึกษา สถานที่ราชการ เป็นต้น **5) ด้านสาธารณูปการ** ควรมีการวางแผนจัดหากองทุนเพื่อใช้ในการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ ศาสนสมบัติ มีการประชุมเพื่อวางแผนบริหารจัดการงบประมาณที่มีอยู่ให้เหมาะสมและคุ้มค่าที่สุด มีการดูแลบำรุงรักษาเสนาสนะของวัดรวมทั้งการก่อสร้างเพิ่มเติมเพื่อให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์น่าอยู่อาศัย จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการให้มีความเรียบร้อยสมบูรณ์ เกิดประโยชน์คุ้มค่าต่อการลงทุน **6) ด้านสาธารณสงเคราะห์** มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้ ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ ผู้ด้อยโอกาส ทั้งในส่วนที่มีการจัดทำร่วมกับคณะสงฆ์ จัดทำด้วยตนเอง หรือการจัดทำร่วมหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน นอกจากนี้ยังควรมีบทบาทในการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันกับหน่วยงานราชการและองค์กรอื่นๆ

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 สภาพปัจจุบันและบริบทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี พบว่า **1) ด้านการปกครอง** คณะสงฆ์ยึดหลักการปกครองตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบ ระเบียบที่เกี่ยวข้องต่างๆ และกฎหมายบ้านเมือง มีความยึดหยุ่นในการปกครองโดยใช้พระคุณมากกว่าพระเดช มีการนำนโยบายไปใช้ในการปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยผู้ปฏิบัติหน้าที่ปฏิบัติโดยเล็งเห็นความสำคัญกับส่วนรวม

เป็นสำคัญ มีปกครองตามลำดับชั้น มีการแบ่งงานกันทำ มีการประชุมเพื่อขับเคลื่อนภารกิจของ คณะสงฆ์รวมทั้งมอบหมายให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงาน สอดคล้องกับผล การศึกษาของ Phrathep Rattanasuthi (Somsak Chotintharo) (2014) เรื่อง “กลยุทธ์การ ปกครองคณะสงฆ์ภาค 1” พบว่า 1) การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน มีการพัฒนาการด้าน เทคโนโลยี ซึ่งบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย 2) หลักเกณฑ์การปกครองคณะ สงฆ์ เป็นตามลำดับชั้น โดยเจ้าคณะจะดูแลปกครองผู้อยู่ในเขตปกครองนั้นๆ โดยปกครอง ตามลำดับชั้นไปตามลำดับ

2) **ด้านการศาสนศึกษา** คณะสงฆ์ส่งเสริมในเรื่องของการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุ และสามเณรมีความรู้ความสามารถ ส่งเสริมให้มีการเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี โดยมีการกำหนดให้พระภิกษุที่บวชใหม่จะต้องเรียนข้อวัตรปฏิบัติเบื้องต้นเพื่อให้สามารถนำ หลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับการศึกษาของ Phrakrusuwanworakarn (Phimsap Phutthayano) (2014) เรื่อง “การพัฒนาการจัดการการศาสนศึกษาแผนกธรรมของ คณะสงฆ์ภาค 1” พบว่า พระสังฆาธิการในทุกระดับชั้นให้ความร่วมมือกันดี

3) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** คณะสงฆ์มีการส่งเสริมการสร้างโรงเรียนไว้ภายในวัด เพื่อให้โรงเรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับทางวัด และจัดให้มีการเรียนพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนรวมถึงการจัดให้มีการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ และสนับสนุนให้ พุทธศาสนิกชนได้เข้ามาเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการตั้งทุนสงเคราะห์และ ทุนการศึกษา เช่น การมอบทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์ทางการศึกษาแก่ภิกษุ สามเณร ศิษย์วัด และประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ทางการศึกษา

4) **ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** มีการแสดงพระธรรมเทศนาภายในวัด ส่งเสริมให้ เยาวชนมีการเรียนรู้คุณธรรมเพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเผยแผ่ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ มีการสนับสนุนให้ใช้ศาสนสถานภายในวัดให้เป็นสถานที่ปฏิบัติวิปัสสนาได้ ปัญหาอุปสรรคคือ ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการสนับสนุนงบประมาณและปัญหาความ ไม่สงบในพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nettawan Somnam (2017) เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” พบว่า ปัญหาและอุปสรรคคือ 1) การไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่พระสงฆ์จะเข้าไปเผยแผ่ พระพุทธศาสนา และ 2) ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรของ คณะสงฆ์เอง รวมทั้งจาก หน่วยงานของรัฐที่มี

5) **ด้านสาธารณูปการ** คณะสงฆ์มีการบูรณปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัดให้คงสภาพเดิมเพื่อเป็นเอกลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ปัญหาอุปสรรคที่พบส่วนใหญ่เกิดจากพระสังฆาธิการขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดการวางแผน ขาดการจัดทีมงานทั้งพระสงฆ์และฆราวาส ขาดผู้ให้การสนับสนุนวิธีการจัดการที่เหมาะสม

6) **ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์** คณะสงฆ์มีการสงเคราะห์ทั้งทางด้านจิตใจโดยใช้หลักธรรมสงเคราะห์ประชาชน เช่น การแนะนำให้ประชาชนพระภิกษุสามเณรได้ปฏิบัติตนให้เหมาะสมต่อการดูแลสุขภาพ งดเว้นสิ่งของมีนเมาที่เป็นอบายมุข และหากประชาชนประสบภัยพิบัติ คณะสงฆ์ก็คอยให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านสิ่งของและการให้เข้ามาพักพิงในสถานที่ของวัด

5.2 การใช้หลักธรรมมาภิบาลในการเสริมความเข้มแข็งในบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี คณะสงฆ์มีการเชื่อมโยงกิจกรรมของวัดให้สอดคล้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมปัจจุบัน โดยบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักธรรมมาภิบาลทั้ง 6 หลัก ได้แก่

1) **ด้านการปกครองตามหลักธรรมมาภิบาล** คณะสงฆ์มีการปกครองโดยใช้หลักนิติธรรม กล่าวคือ มีการใช้กฎระเบียบต่างๆ ในการปกครองผู้ใต้ปกครองที่อย่างเสมอภาค และยึดคุณธรรมเป็นหลัก นอกจากนี้ยังยึดหลักความรับผิดชอบและหลักการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ จึงทำให้งานคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2) **ด้านการศาสนศึกษาตามหลักธรรมมาภิบาล** มีการปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักความรับผิดชอบต่อในการจัดการศึกษาเป็นอันดับแรก นอกจากนี้ยังต้องยึดหลักคุณธรรมในการจัดการเพื่อให้เกิดความยุติธรรม ซึ่งต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมจากหลายๆ ฝ่าย รวมทั้งต้องยึดหลักความคุ้มค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

3) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักธรรมมาภิบาล** ต้องมีการยึดหลักคุณธรรมในการสงเคราะห์ ขณะเดียวกันต้องใช้หลักการมีส่วนร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าร่วมกิจกรรม และหลักความคุ้มค่าทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงหลักนิติธรรม ซึ่งหมายถึงกฎระเบียบและข้อบังคับของมหาเถรสมาคมด้วย และจะต้องกระทำด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้

4) **ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักธรรมมาภิบาล** มีการยึดหลักความรับผิดชอบต่อและหลักนิติธรรมในการเผยแผ่ กล่าวคือ ผู้เผยแผ่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำที่ได้ทำลงไป และอยู่ในกฎระเบียบของคณะสงฆ์ ต้องยึดหลักคุณธรรม เพราะผู้ฟังเป็นผู้ที่มีลักษณะไม่เหมือนกัน และยึดหลักการมีส่วนร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม การบริหารงาน

ของวัดด้วยหลักการมีส่วนร่วม เป็นการบริหารงานที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมรับรู้การวางแผน ปฏิบัติงาน การประเมินผลงานและเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหา เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มและมีพลังในการทำงานร่วมกัน

5) **ด้านการสาธารณูปการตามหลักธรรมาภิบาล** ต้องยึดหลักความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้กระทำลงไป เน้นความคุ้มค่าต้องงบประมาณที่ได้ลงทุนไป นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงหลักความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และต้องมีการคำนึงถึงกฎระเบียบของคณะสงฆ์และกฎหมายของรัฐ รวมถึงหลักการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อช่วยในการวางแผน ตัดสินใจและควบคุมดูแลเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และ

6) **ด้านการสาธารณสงเคราะห์ตามหลักธรรมาภิบาล** อันดับแรกต้องนึกถึงหลักคุณธรรม เพราะการสงเคราะห์นั้นจะต้องทำไปโดยบริสุทธิ์ใจ มีความกรุณาต่อผู้เดือดร้อน จากนั้นต้องคำนึงถึงหลักความรับผิดชอบต่อหลักนิติธรรม เพราะสิ่งที่ทำไปเหมาะสม ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบต่างๆ หรือไม่ และต้องทำด้วยความโปร่งใส และความคุ้มค่า โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย สอดคล้องกับการศึกษาของ Phrakhru Rattanakhamaokon (Pramoen KhemanonTho) (2017) เรื่อง“การพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวัดในกรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารงานของวัดด้วยหลักนิติธรรมก็คือ การบริหารงานตามกฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ ด้วยความถูกต้อง การบริหารด้วยหลักความโปร่งใส เป็นกระบวนการทำงานและกฎเกณฑ์ต่างๆ มีการเปิดเผยตรงไปตรงมา บุคลากรและประชาชนทุกคนสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ การบริหารด้วยหลักการมีส่วนร่วม เป็นการบริหารงานที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม การวางแผนปฏิบัติงาน การประเมินผลงานและเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหา เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มและมีพลังในการทำงานร่วมกัน การบริหารด้วยหลักความคุ้มค่า เป็นการใช้ทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม การปฏิบัติงานต่างๆ ก็ควรทบทวนปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าต่อผลงานให้มากที่สุด

5.3 แนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี 1) **ด้านการปกครอง** ต้องให้ความสำคัญต่อการกำกับดูแลและบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามกฎระเบียบและข้อบังคับที่มีกำหนดไว้ ปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ใหม่โดยเน้นการกระจายอำนาจและการถ่วงดุลซึ่งกันและกัน มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน มีการแบ่งงาน กันทำโดยคัดเลือกคนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ สนับสนุนงบประมาณในการปฏิบัติงานซึ่งจะส่งผลให้การบริหารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) **ด้านการศาสนศึกษา** ควรมีการจัดตั้งสำนักเรียนและจัดการศึกษาให้แก่พระสงฆ์สามเณรและคฤหัสถ์ในวัดอย่างทั่วถึง ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรม บาลีแก่พระภิกษุสามเณร มีการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอนปริยัติธรรม เปรียญธรรมและครูพระสอนศีลธรรม เพื่อให้มีขวัญกำลังใจในการทำงาน โดยการให้มีตำแหน่งในคณะสงฆ์หรือค่าตอบแทน จัดอบรมเสริมความรู้ให้แก่บุคลากร มีการจัดให้มีครูพระเข้าไปช่วยสอนศีลธรรมในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และจัดสถานที่ของวัดเพื่อเป็นที่สำหรับเป็นการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน

3) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** ควรมีการประชุมเพื่อวางแผนและกำหนดแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน ทั้งในส่วนของการจัดตั้งทุนสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรหรือนักเรียนผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส จัดหางบประมาณสนับสนุนการจัดสร้างอาคารในสถานศึกษา การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

4) **ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน คัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถเพื่อมาปฏิบัติหน้าที่ จัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านความรู้และทักษะแก่ผู้ที่ออกไปเผยแผ่ จัดหางบประมาณและสถานที่เพื่อใช้ในการเผยแผ่ ส่งเสริมให้พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ออกไปเผยแผ่ตามสถานที่ต่างๆ เช่น สถานศึกษา สถานที่ราชการ เป็นต้น

5) **ด้านสาธารณูปการ** ควรมีการวางแผนจัดหากองทุนเพื่อใช้ในการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติ มีการประชุมเพื่อวางแผนบริหารจัดการงบประมาณที่มีอยู่ให้เหมาะสมและคุ้มค่าที่สุด มีการดูแลบำรุงรักษาเสนาสนะของวัดรวมทั้งการก่อสร้างเพิ่มเติมเพื่อให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์น่าอยู่อาศัย จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการให้มีความเรียบร้อยสมบูรณ์ เกิดประโยชน์คุ้มค่าต่อการลงทุน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phra Maha Sanachai Mahapunyo (2013) เรื่อง“การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์” พบว่า การบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ควรอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รูปแบบการก่อสร้างตามภูมิภาค ตามความเหมาะสม ตามอัตลักษณ์ของพื้นที่นั้นๆ และต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยต่างๆ

6) **ด้านสาธารณสงเคราะห์** คณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้ ผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ ผู้ด้อยโอกาส ทั้งในส่วนที่มีการจัดทำร่วมกับคณะสงฆ์ จัดทำด้วยตนเอง หรือการจัดทำร่วมหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน นอกจากนี้ยังควรมีบทบาทในการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานราชการและองค์กรอื่นๆ เช่น การจัดทำโครงการฝึกอบรมอาชีพ การดูแลด้านสาธารณสุข เป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมด้านการศึกษาสงเคราะห์แก่พระภิกษุเด็กและเยาวชนรวมทั้งประชาชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา มีกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาแก่ประชาชนโดยใช้อาคารสถานที่ของวัดให้เกิดการสงเคราะห์การศึกษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา

2) คณะสงฆ์ควรมีการกำหนดนโยบายในพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในด้านต่างๆ ของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถสามารถนำไปเผยแผ่ได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ควรมีการจัดหางบประมาณเพื่อส่งเสริมในการพัฒนาบุคลากรหรือจัดทำสื่อในการเผยแผ่

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ด้านการศึกษาสงเคราะห์พระสังฆาธิการควรบริหารจัดการเงินวัดในการจัดเป็นกองทุนสนับสนุนด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร เยาวชนรอบวัดที่ขาดแคลนเงินทุนทางการศึกษา และมีการจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก

2) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีการสนับสนุนส่งเสริมให้วัดแต่ละชุมชนให้เป็นสถานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนและนักเรียน

6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของวัดในยุคปฏิรูปการศึกษา

2) ควรมีการศึกษาการเผยแผ่วัฒนธรรมพุทธผ่านกิจกรรมของวัดในจังหวัดปัตตานี

6) ควรมีการศึกษาการจัดการการศาสนาศึกษาของวัดในยุคปฏิรูป

References

- Boonton Dockthaisong. (2017). The Integrative Buddhism Principles to Lead the Profound Public Administration to Build the Mahachulalongkornrajavidyalaya Intellectual Capital Through Higher Learning and Ready Toward Aec. *Journal of MCU Social Science Review*, 6 (2), 69–84.
- Cronbach, Lee. J. (1990). *Essentials of Psychology Testing*. 5th ed. New York: Harper Collins Publishers Inc.

- Nettawan Somnam. (2017, April - September). The Role of Buddhist Monks in Buddhist Propagation in Chom Bueng, Ratchaburi Province. *Jubung Rajabhat University Research Journal*, 5 (1), 113-124.
- Phra Maha Sanachai Mahapunyo. (2013). *Development of Buddhist Monk Administration of Sangha Administrators in The Era of Globalization* (Doctor of Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrakhru RattanakhamaoKon (Pramoen KhemanonTho). (2017, April - June). Development of Administration According to Good Governance Principles of Temples In Bangkok. *journal of MCU Social Science Reviews*, 6 (2), 517-581.
- Phrakrusuwanworakarn (Phimsap Phutthayano). (2014). *Development Of Religious Education Management The Dharma Section of The Sangha Region 1* (Doctor of Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrathep Rattanasuthi (Somsak Chotintharo). (2014). *Administrative strategy of the Sangha Region 1* (Doctor of Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.